

METODICKÉ POZNÁMKY

ke školnímu výletu krajinou

Pár slov na úvod

Předložené metodické poznámky ke školnímu výletu jsou myšleny jako tipy pro učitele, který školní výlet se žáky připravuje a uskuteční. Je na učiteli, aby si vybral z nabídnutých aktivit, případně činnosti přizpůsobil pro konkrétní skupinu podle jejich specifických potřeb. Nejdůležitější je vybrat aktivitu odpovídající věku žáků. Snahou bylo nabídnout aktivity, které by mohly být z velké části přímo využity nebo by bylo možné je upravit i pro nejmladší žáky, kteří budou do projektu zapojeni. Nabídnuté činnosti jsou rozčleněny do čtyř skupin podle jednotlivých fází výletu a na závěr jsou uvedeny doplňkové aktivity. Některé aktivity jsou jen naznačeny, v případě zájmu se ozvěte a my vám poskytneme jejich bližší popis.

V případě dotazů, připomínek se prosím obraťte na Lenku Prunerovou a to buď e-mailem na adresu prunerova@ametyst21.cz nebo telefonicky na číslo **737 406 888**.

POJĎME SPOLU NA VÝLET

Cíle:

- ✓ žáci pod vedením učitele připraví jednodenní školní výlet v duchu šetrné turistiky
- ✓ žáci se účastní jednodenního školního výletu
- ✓ žáci poznají okolí své obce
- ✓ žáci spolupracují s různými skupinami lidí
- ✓ žáci prezentují výsledky své práce
- ✓ žáci hodnotí prožité činnosti
- ✓ žáci jmenují pravidla pro chování v přírodě, které je k ní šetrné

Cílová skupina:

- ✓ 1. a 2. stupeň ZŠ

Délka programu:

- ✓ přípravné hodiny 3–5h
- ✓ uskutečnění výletu 6h
- ✓ hodnocení 1h
- ✓ prezentace 1–2h

(h = jedna vyučovací hodina)

Počet účastníků:

- ✓ jedna třída, popř. první nebo druhý stupeň v případě malotřídní školy

Místo:

- ✓ škola a okolí obce, ve které sídlí

Pomůcky:

- ✓ viz jednotlivé aktivity

Klíčová slova:

- ✓ šetrná turistika, moje obec, mapa a orientace v okolí obce, životní prostředí v okolí obce

Průřezové téma:

- ✓ environmentální výchova, mediální výchova

Prameny:

- ✓ jsou uvedeny u jednotlivých aktivit

PŘÍPRAVA VÝLETU

V přípravné fázi se věnujeme především výběru trasy výletu, přípravě činností, které uskutečníme na trase. Jedním z cílů tohoto projektu je, aby se na celé jeho realizaci co nejvíc podíleli žáci. Níže jsou uvedeny kroky, které by mohla příprava obsahovat. Ke každému z nich je pak uveden alespoň stručný komentář, případně návrh činnosti.

JAK ŽÁKY MOTIVOVAT A ZJISTIT JEJICH OČEKÁVÁNÍ?

Navržené aktivity směřují k tomu, aby žáci sami odhadli, co bude tématem přípravné hodiny. Z toho důvodu je vhodné žákům její vyučovací obsah neprozrazovat předem. Hmatovou hru by měly zvládnout společně děti různého věku. Druhá hra je určena spíše pro druhý stupeň základní školy.

Hmatová hra

Pomocí této hry můžeme žáky přivést k tématu projektu.

Dílčí cíl: žáci jsou motivováni pro další průběh projektu

Organizace: ve skupině, v kruhu

Pomůcky: pytel s věcmi, které nějakým způsobem souvisí s výletem (mapa, dalekohled, svačina, kompas...)

Obsah: Žáci sedí nebo stojí v kruhu a koluje mezi nimi pytel, který obsahuje věci související nějakým způsobem s výletem. Žáci zkoumají předměty hmatem. Poté si povídají, co asi v pytli je. Jak spolu věci souvisí? Najdeme slovo, které je zastřešuje? V případě, že se nedaří nalézt řešení, kolečko s pytlím a ohmatáváním věcí podle potřeby několikrát opakujeme.

Na tomto místě je popsána složitější varianta, kterou je možné realizovat především se žáky sedmých tříd a vyšších ročníků a vyžaduje více času.

Hmatová hra / Burza předmětů

Aktivita slouží k bližšímu seznámení účastníků, k motivaci k nadcházejícímu tématu.

Žáci sedí nebo stojí v kroužku. Probíhá první kolečko, každý říká své křestní jméno, ke kterému přidává přídavné jméno, které jej má charakterizovat. Těžší variantou je, že přídavné jméno začíná na stejné písmeno jako křestní jméno. Následně žákům rozdáme předměty do rukou, které drží za zády tak, aby nikdo z nich na rozdané předměty neviděl (např. tužka, mapa, obal od sušenky, fix, papírové kapesníčky, sáček, hřib apod.). Mají za úkol předmět zkoumat hmatem. Následuje druhé kolečko, žáci říkají přídavné jméno/slovo, které charakterizuje předmět natolik, aby ostatním napovědělo, o jaký předmět se asi jedná (např. tužka – psací). Poté všichni zveřejní své předměty, položí je na podlahu před sebe. Necháme chvíli žákům čas, aby porovnali své představy se skutečností.

Přídavek pro prohloubení vztahů ve skupině: Vytvoříme dvojice, stačí, když budou vytvořeny přímo v kroužku, třeba vždy s tím, kdo stojí po pravici. Nastává burza předmětů. Každý si vybere předmět, který nějak souvisí s jeho společníkem ze dvojice. Nastává třetí kolečko. Žáci popisují nalezenou souvislost mezi předmětem a svým společníkem (např. Vzal jsem jablko, protože jej dnes Honza svačil., Vzal jsem stéblo trávy, protože Markétiny vlasy mi jej připomínají.).

Poslední část zaměříme podle obsahu dalších aktivit. Jak spolu předměty souvisí? (Všechny se hodí na výlet, některé jsou z přírody, něco jsou odpadky, umíte třídít odpadky, lze třídít věci podle toho odkud pochází...)

Zákon

Pomocí této hry můžeme žáky přivést k tématu projektu.

Dílčí cíl: žáci jsou motivováni pro další průběh projektu

Organizace: ve skupině, v kruhu

Pomůcky: žádné

Obsah: Žáci sedí nebo stojí v kruhu. Učitel vysvětlí, že má v mysli slovo, které představuje zákon (v našem případě výlet). Žáci postupně v kruhu říkají slova a učitel reaguje slůvkem „ano“, pokud vyřčené slovo se „zákonem“ – tj. výletem souvisí, „ne“ pokud nesouvisí. Úkolem žáků je dobrat se k hledanému zákonu/slovu.

Hlava/Srdce

Tato aktivita může vhodně záramovat všechny činnosti, poté, co se žáci dozvědí, co je tématem projektu. Slouží k vzájemné výměně myšlenek a pocitů, představuje zpětnou vazbu především pro žáka.

Dílčí cíl: žáci formulují své myšlenky a pocity, které mají ve spojitosti s plánovaným výletem

Organizace: ve skupině, na zemi i u stolu

Pomůcky: list papíru a tužku pro každého

Obsah: List papíru rozdělený na dvě části – hlava a srdce. Kamkoli na papír žák vepíše své jméno. Do části papíru označené symbolem hlavy napíše, jaké myšlenky jej napadají v souvislosti s plánovaným výletem. Do části označené symbolem srdce vepíšou, jaké pocity je naplňují, když přemýšlí o tom, co je v souvislosti s výletem čeká.

Následně žák utvoří dvojici s tím, s kým má něco společného alespoň v jedné oblasti (hlava/srdce), nejlépe však v obou. Vzájemně si sdělují další informace z papíru. Pouze však ty, které chtějí.

Poté žák představí ostatním toho, s kým je ve dvojici a sdělí o něm dvě informace z papíru (jednu z hlavy, druhou ze srdce). A to takovou, kterou považují za důležitou nebo zajímavou.

Tuto aktivitu lze využít na začátku i na konci výletu. Na začátku učitel lístky schová. Aktivitu se žáky opakuje na konci výletu. Poté dá žákům lístek ze začátku projektu. Žáci porovnávají své myšlenky a pocity před a po akci. Se zjištěnými rozdíly nebo podobnostmi se mohou podělit s ostatními. Můžeme navázat komunitním kruhem (viz doplňkové aktivity). Je možné vynechat část, kdy žáci pracují ve dvojicích a ponechat napsané v tajnosti.

JAK VÝLET NAPLÁNOVAT?

Plakát

Pro plánování výletu můžeme využít společnou tvorbu plakátu. Plakát můžete používat jako záznamový arch po celou dobu realizace projektu. Při práci s malými dětmi využijeme k záznamu různých informací jednoduché symboly, ikony, různá jiná grafická vyjádření.

Tipy k obsahu plakátu:

- ✓ na okraj plakátu se zapíše všichni účastníci projektu
- ✓ zapíšeme datum zahájení/ukončení projektu, uskutečnění výletu
- ✓ během hodiny si děti vymyslí samy motto, které je bude přípravou výletu provázet, zaznamenejme jej na papír
- ✓ později barevně označíme jména dětí tak, jak jsou rozděleny do pracovních skupin, viz uskutečnění výletu (přírodovědci = zelená, zdravotníci = růžová, novináři = žlutá...)
- ✓ fotografie z výletu
- ✓ pravidla chování v přírodě
- ✓ pozvánka na výlet
- ✓ náskres trasy
- ✓ přehled pramenů, kde hledat informace potřebné pro výlet

JAK HLEDAT TRASU?

Příprava trasy je dobrou příležitostí, jak učit žáky pracovat s mapou, seznámit je s různými druhy map. Zde se nabízí práce ve skupinách, skupiny mohou vymyslet každá jinou trasu. Dalším krokem může být konference o návrzích, žáci prezentují své trasy a snaží se prosadit tu svou. Žáci mohou tvořit reklamu na svou trasu, motto, logo apod. Na závěr konference proběhne tajné hlasování, které rozhodne o výběru trasy.

Poznámky k práci ve skupinách:

- ✓ ideální počet žáků ve skupině je 4 až 5
- ✓ vhodné je přidělit žákům role ve skupině (např. vedoucí, časoměřič, mluvčí atd.; podrobněji viz Kasíková)
- ✓ připravíme žákům písemné zadání (např. výchozí bod, přibližnou délku trasy, způsob vyznačení trasy do mapy, zadání k reklamě, čas určený pro práci)
- ✓ pro práci jsou vhodné mapy KČT v měřítku 1 : 50 000, popř. plány obcí 1:25 000 (záleží, zda k příslušné obci existuje) nebo 1: 10 000 (lze získat na katastrálním úřadě v Plzni), popř. můžeme využít mapy z internetu (většinou ovšem postrádají legendu)

Dělení do skupin

Tato aktivita umožňuje žáky rozdělit do skupin způsobem, kdy učitel určí sám (podle svých zkušeností s dětmi), kdo bude náležet k jaké skupině. Žáci si přitom nevšimnou, že rozdělení do skupin není náhodné.

Dílčí cíl: žáci jsou vhodně rozděleni do skupin

Organizace: volně v prostoru

Pomůcky: nálepky (barevné nebo se symboly)

Obsah: Žáci se postaví do kruhu a učitel je obejde, přitom jim lepí nálepky (různě barevné/s různými symboly) na čelo (zde je možnost ovlivnit výběr žáků do skupin). Žáci mají za úkol se beze slov rozdělit do skupin podle barev/symbolů, které nálepky na čele mají. Skupiny mohou být různě velké. Hovoříme se žáky o tom, jakým způsobem museli spolupracovat, aby se do skupin rozdělili (někdo třetí musel přijít k jiným dvěma se stejným symbolem/barvou na čele a přiřadit je k sobě, naznačit neverbálně, že k sobě patří). Můžeme vyzdvihnout nutnost spolupráce při řešení problémů.

S mladšími dětmi pracujeme s mapou spíše společně, nabízí se následující aktivity:

- ✓ seznámení s měřítkem a legendou
- ✓ hledání zajímavých míst (žáci mohou pomocí brainstormingu jmenovat svá oblíbená místa, ty se pak pokusíme spojit), společné zakreslení trasy
- ✓ odhad délky trasy na základě mapy

Pro okolí obce můžeme se žáky vytvořit tzv. ekomapu. Jedná se o mapu obce, vhodné je mít mapu velkého měřítko. Domluvenými značkami mohou žáci v mapě značit místa, kde je podle nich životní prostředí dobré a naopak místa, vyžadující zásah z důvodu poškození životního prostředí. Trasa výletu může být vedena některými z těchto míst.

JAK VÝLET ORGANIZOVAT?

Je vhodné promyslet roli žáků na výletě. Nejlepší je, když má každý žák během výletu svůj úkol. Ten mohou obdržet od učitele předem a svou osobní přípravu na výlet vypracovat doma samostatně jako domácí úkol. Je vhodné, aby jeden druh role obdrželo více žáků, mohou si pak vzájemně pomoci. Je na učiteli, zda nechá žáky, aby si vylosovali jednotlivé role nebo jim je navrhne/určí sám, na základě svých zkušeností a s využitím schopností žáků.

Tipy na role žáků řazené abecedně, u jednotlivých rolí jsou navrženy činnosti, ze kterých lze vybírat podle schopností a věku žáků, popř. se nechat inspirovat:

- ✓ fotograf – fotografuje během výletu, připraví fotoreportáž
- ✓ historik – sbírá nebo studuje data z minulosti o vybraném místě, prezentuje je ostatním, připraví soubor fotografií z minulosti, přečte úryvek z místní kroniky
- ✓ moderátor – u jednotlivých stanovišť předává slovo příslušným „odborníkům“
- ✓ novinář – sbírá informace o průběhu celého výletu, sepíše reportáž do místních novin, přečte ji ve školním či obecním rozhlase, dělá rozhovory s účastníky výletu
- ✓ průvodce – hlídá trasu, informuje pomocí mapy ostatní o místě, kde se nachází
- ✓ přírodovědec (botanik, zoolog) – upozorňuje na zajímavé druhy, předává ostatním informace o vybraných druzích
- ✓ zdravotník – je poučen o bezpečném pohybu v terénu a případné pomoci, informuje ostatní, co je vhodné mít s sebou

Věnujte také dostatek času tvorbě pravidel, které budou žáci během výletu dodržovat. Pravidla je možné vytvářet společně s žáky například v komunitním kruhu – viz doplňkové aktivity. Pravidla sepište na viditelné místo, lze využít plakát, zed' nápisů a další.

Během přípravné části je vhodné pracovat s texty a učit žáky efektivně získávat potřebné informace. Zde je uveden příklad pro práci s textem. Můžeme ji využít pro získání informací o obci, o problematice šetrné turistiky apod.

Kritické čtení

Tato technika slouží k promyšlenému vnímání čteného textu. Můžeme žákům vybrat například text o naší obci, o kostelu, který na výletě potkáme atp.

Dílčí cíl: žák získá informace o vybraném tématu

Organizace: ve skupině/individuálně, u stolu

Pomůcky: potřebný počet vytištěných textů, tužky

Obsah: Nejdříve vybraný text přečteme všem žákům nahlas. Mohou přitom ležet na koberci se zavřenými očima nebo jen pohodlně na židli. Mají za úkol se na text co nejvíc soustředit. Poté si žáci text přečtou sami. Mají za úkol jej opatřit značkami, které učitel stanoví podle potřeby viz navržené značky. Cílem je zjistit, které informace jsou pro žáky nové, kterým nerozumí apod. Společně si osvětlíme neznámá slova. Žáci se mohou pokusit, např. v pěti větách, pod textem shrnout, co se dozvěděli.

Navržené značky:

- ✓ Podtrhni, co je v textu pro tebe nové.
- ✓ Zakroužkuj slova, kterým nerozumíš.
- ✓ Dej do závorky, co ti nepřipadá moc zajímavé.
- ✓ Škrtni slova nebo věty, se kterými nesouhlasíš.

Pro mladší žáky můžeme využít jednodušší zadání pro práci s textem. Mohou v textu sledovat pouze jednu z navržených kategorií, podle obsahu textu mohou podtrhovat slova, která spolu tématicky souvisí (např. vše co žije nebo roste u řeky).

Co do lesa nepatří?

Tuto aktivitu je vhodné použít jako úvod k nastavení pravidel, jak se žáci budou na výletě chovat. Tím je jejich pozornost zaměřena nejdříve na chování k životnímu prostředí. Poté může následovat celkové stanovení pravidel chování během výletu. Pravidla domlouváme s dětmi společně, stejně jako případné sankce při jejich nedodržení.

Dílčí cíl: žák umí třídit odpadky a rozezná, co do lesa nepatří

Organizace: ve skupině, na zemi i u stolu

Pomůcky: pro jednu skupinku – 6 kusů odpadků (nejlépe z různých materiálů), 6 kusů přírodnin z lesa, 1 větší látkový pytel, list papíru, pastelky

Obsah: Skupinka obdrží pytel s odpadky a přírodninami. Jejich úkolem je v pytli ponechat to, co do lesa patří a vedle na zem položit ty předměty, které v lese vidíme neradi. Vyberou jeden odpaděk, o kterém se domnívají, že škodí lesu nejvíce a na papír nakreslí/napíše, jakým způsobem (čím) lesu škodí. O záznamech vzniklých ve skupinkách společně diskutujeme.

S dětmi připravíme pozvánku na společný výlet pro jejich rodiče, zastupitele obce, školníka a další lidi, kteří se účastní života školy. Pozvánka nemusí být jen psaná, menší děti mohou přispět kresbou obrázku. Můžeme výlet využít jako příležitost k prohloubení vzájemných vztahů a posílení komunity školy.

Jak můžeme oslovit obyvatele obce?

- ✓ plakátek s pozvánkou na obecní vývěsce, v místní knihovně, na nástěnce školy, na zastávce
- ✓ žáci přečtou pozvánku v místním rozhlase
- ✓ zvací vsuvka na jiné události v obci
- ✓ pozvánka do schránky rodičům žáků (či prarodičům a dalším občanům, záleží na velikosti obce a školy)
- ✓ informovat rodiče na třídních schůzkách
- ✓ pozvánka zveřejněná v obecním zpravodaji

USKUTEČNĚNÍ VÝLETU

V této podkapitole jsou uvedeny činnosti, které mohou zpestřit samotný průběh výletu. Jsou zde různé smyslové hry, návod na výrobu kuličky. Konečná podoba výletu závisí na plánu, který žáci pod vedením učitele připravili. Lze doporučit, aby měli žáci z přípravné fáze výletu již rozdělené role (např. moderátor, průvodci, zdravotníci). Je vhodné promyslet, kdy se během trasy přesouváme, kdy budeme odpočívat (občerstvení, smyslové hry) a kdy se učit nebo věnovat naučným činnostem. Některé role budou naplňovány v průběhu výletu (fotograf, zdravotník), některé můžeme vztáhnout ke konkrétnímu místu (historik představí místní kapličku, přírodovědec rybník a druhy na něj vázané).

SMYSLOVÉ HRY

Během pobytu v přírodě můžeme zařazovat různé drobné hry, aktivity, které podporují smyslové vnímání přírody. Tyto drobné hry mohou sloužit k odpočinku nebo naopak k aktivizaci smyslů.

Zde přinášíme jen několik námětů:

- ✓ Ohmately strom se zavázanýma očima. (Kam až dosáhnu? Je mi to příjemné? Jaký je rozdíl mezi trávou a kůrou?)
- ✓ Poslouchej zvuky v koruně stromu. (Poznej ten zvuk, který se šíří z koruny tvého stromu!)
- ✓ Co nejvíc voní? (Ve vymezeném prostoru očichávej!)
- ✓ Podívej se jinak. (V nalezené přírodnině vytvoř nebo najdi díru/skulinku, skrze kterou budeš pozorovat!)
- ✓ Zaposlouchej se do okolních zvuků. (Najdi si někoho do dvojice, sedněte si k sobě zády, můžete se vzájemně o sebe opřít. Pohodlně se usad' a zavři oči. Dobře se zaposlouchej do okolních zvuků. Poté otevři oči a na volný papír formátu A4 vytvoř svou mapu zvuků, pokud se namalovat, co bylo slyšet a rozmístěním obrázků na papíře vyjádři, ze kterého směru zvuk přicházel. Povídejte si ve dvojici společně o zvucích. Které se vám líbily a proč? Pocházely všechny z přírody? Porovnejte své mapy zvuků.)
- ✓ Proveď svého kamaráda. (Dej svému kamarádovi na dlaň zrcátko, veď jej za druhou ruku a nechej ho pozorovat obrazy, které se v zrcátku objevují.)

- ✓ Fotografuj. (Ve dvojicích se procházej místem, tvůj kamarád má zavřené oči, ty ho dovedeš na nějaké místo a necháš podívat skrze rámeček z prstů, které představují hledáček fotoaparátu. Poté si vyměňte role. Sdělte si své fotografické zážitky.)

ČINNOSTI BĚHEM VÝLETU (ŘAZENY ABECEDNĚ)

Občerstvení

Také občerstvení se může stát naučnou částí výletu. Žáci se mohou podílet na přípravě části občerstvení, která bude společná (pomazánka z tvarohu a nasbíraných jedlých rostlin cestou, pečení housek před výletem, pečení buřtů na ohni). Můžeme mít s sebou produkty ve fair trade nebo biokvalitě. Na závěr občerstvení můžeme navázat povídáním o ekoznačení, zařadit hru, při které se žáci naučí poznávat ekoznačky.

Pexeso z přírodnin

Tato jednoduchá hra slouží k procvičení paměti a naučení vybraných druhů rostlin / přírodnin.

Dílčí cíl: žáci pojmenují vybraných devět druhů přírodnin

Organizace: volně v prostoru a nejlépe na podloží, do kterého lze kreslit klackem

Pomůcky: šátek, křídlo nebo provázky na vytvoření čtvercových sítí

Obsah: Učitel si připraví čtverec (kreslí klackem nebo sestaví z provázků), který se skládá z devíti políček (3×3 políčka). Do každého políčka umístí přírodniny dle vlastního výběru podle toho, co chce žáky naučit (např. listy stromů, plody, rostliny, směs přírodnin). Žáci rozdělení do skupin se shromáždí u tohoto čtverce. Zadání úkolu: Udělejte ve skupině stejný čtverec. Podle věku a znalostí žáků učitel představí přírodniny umístěné ve čtverci. Žáci mají čas si čtverec prohlédnout. Poté jej učitel zakryje šátkem a žáci pracují ve skupinách. Až skončí všechny skupiny, základní čtverec je odkryt a proběhne porovnání správnosti (druhy včetně umístění). Můžeme navázat společnou procházkou „galerií přírodních obrazů“ u všech vytvořených čtverců.

Pohlednice z výletu

Pohlednice z výletu nemusí žáci psát jen ostatním. Zajímavou formou zpětné vazby je i psaní pohlednice sám sobě, jejíž obsah může učitel ovlivnit formulováním úvodní věty jako např. „Až se vrátím z výletu, ze všeho nejdřív...“, „O našem výletu bych chtěl vyprávět...“, „Na příštím výletu by se mi líbilo raději...“ Podle úvodní formulace mohou být pohlednice využity buď při hodnocení nebo při další práci ve škole.

Po stopách minulosti

Pokud máme k dispozici fotografie z okolí obce z minulosti, vezmeme je na výlet s sebou. Žáci mohou ve skupinkách obdržet vždy jednu fotografii a mají za úkol během trasy sledovat, kdy se ocitnou na místě, kde podle nich byla fotografie pořízena. Společně porovnáváme rozdíly mezi minulostí a současností. A co životní prostředí? Změnilo se?

Tvorba kolíčku

Během výletu si můžeme při odpočinku vyrobit se žáky malý upomínkový předmět, ke kterému není třeba velké množství materiálu. Uveden je příklad s ovečkou, na kolíček je ovšem možné přilepit lístek, květ, plod a další přírodniny, které během výletu nalezneme.

Dílčí cíl: žák si vyrobit upomínku na výlet

Organizace: ve skupině na vhodném stanovišti během trasy

Pomůcky: potřebný počet kolíčků, karton, nůžky, oboustranná lepenka, vlna, lepidlo

Obsah: Společně si se žáky vytvoříme ovečku. Každý žák si na tvrdý karton nakreslí podle ukázkové ovečky obrys ovečky vlastní nebo si ji nakreslí podle svého. Tuto ovečku si mohou žáci vybarvit (hlava, uši, kopýtko). Tělo ovečky polepíme vlnou. Vyrobenou ovečku opatrně pomocí oboustranné lepenky nalepíme na kolíček na prádlo. Taková ovečka může držet listy kalendáře, list se vzkazem nebo podle přání sloužit jako ozdoba.

HODNOCENÍ A PREZENTACE VÝLETU

JAK PREZENTOVAT ÚSPĚŠNÉ USKUTEČNĚNÍ VÝLETU?

Oblíbeným způsobem referování o uskutečněné činnosti je role novinářů.

Několik tipů, abecedně řazených:

- ✓ hledání titulků do výletního zpravodaje vystřihováním slov ze skutečných novin
- ✓ novinový článek jako film
- ✓ psaní textů v různých stylech na www školy, do obecních novin
- ✓ rozhovor žáků s učitelem, rodiči, kteří se výletu účastnili
- ✓ shrnutí výletu jako pantomimické představení
- ✓ tvorba obrázkových novin, kdy žáci jednoduše kreslí nejzajímavější okamžiky, ostatní hádají, o který okamžik šlo
- ✓ tvorba společných školních novin na vymezeném prostoru pomocí vzájemných interview

JAK ZAPOJIT VÍCE TŘÍD DOHROMADY?

Rozdělíme žáky do skupin. Ve svých skupinách se zabývají tématem/oblastí, kterým se věnovali při uskutečnění výletu. Žáci mají za úkol vzpomenout si výstupy, které souvisely s tématem jejich skupiny a připravit si prezentaci pro ostatní žáky. Každá skupina např. navštíví jinou třídu školy a v pěti minutách popíše žákům dané třídy, co o projektu celkově ví a podrobněji se zaměří na své téma a předvede výstupy.

JAK HODNOTIT VÝLET NETRADIČNÍM ZPŮSOBEM?

Na tomto místě je uvedeno několik aktivit, které mohou učitelé posloužit k získání zpětné vazby k uskutečněným činnostem.

Karty

Žák musí hodnotit to, co si vylosuje. Možná ho to přivede k zamyšlení nad tím, co by jinak nebylo řečeno. Karty vytvoří sám učitel a tím ovlivní to, k čemu přesně se bude zpětná vazba vztahovat. Před samotnou hrou je dobré připomenout výukové aktivity, které učitel na karty napsal, zvláště, jedná-li se o aktivity z příprav na výlet.

Dílčí cíl: žáci hodnotí vybranou výukovou aktivitu

Organizace: žáci sedí nebo stojí v kruhu

Pomůcky: jeden pytlík nebo krabička s kartami (+, -), druhý pytlík nebo krabička s kartami (názvy uskutečněných her, aktivit)

Obsah: Postupně si každý losuje dvě karty, na jedné je napsáno k čemu z právě prožité činnosti se má vyjádřit a na druhé zda-li má reflektovat to pozitivní, nebo negativní.

Na základě aktivity Karty z knihy Reitmayerová E./Broumová, V.: Cílená zpětná vazba. Praha, Portál 2007, s. 126.

Jedním slovem

Jedná se o rychlou a poměrně snadnou reflexi. Rytmus vede účastníka k tomu, že nemá čas nad výpovědí bádát, jedná spontánně, impulsivně, z větší části emocionálně. Můžeme se setkat s tím, že vznikne spíš asociální řetězec než vlastní reflexe.

Dílčí cíl: žáci hodnotí celý výlet/vybranou výukovou aktivitu

Organizace: žáci sedí nebo stojí v kruhu

Pomůcky: žádné

Obsah: Každý se vyjádří celkově k výletu nebo vybrané aktivitě pouze jedním slovem. Ten, kdo nemá co říci, se podívá na dalšího v kruhu, tím mu dává najevo, že může pokračovat. Tento typ zpětné vazby

by měl plynout v jednotném rytmu. Kruh může proběhnout vícekrát.

Na základě aktivity Jedním slovem z knihy Reitmayerová E./Broumová, V.: Cílená zpětná vazba. Praha, Portál 2007, s. 122.

Ruce mluví

Vzhledem k tomu, že otázky určuje učitel, může daná zpětná vazba sloužit k zjištění toho, co žáci ví, toho, co si z dané činnosti odnesli. Tento způsob zpětné vazby může maximální možnou měrou zacílit na to, co sám chce zjistit jak o sobě, o látce, tak o účastnících. Proto musí být otázky velmi citlivě zvoleny.

Dílčí cíl: žáci hodnotí celý výlet/vybranou výukovou aktivitu

Organizace: žáci sedí nebo stojí v kruhu

Pomůcky: žádné

Obsah: Učitel klade otázky a účastníci odpovídají tím, že ukazují počet prstů jedné ruky. Zdvžený palec = ano, souhlasím. Zdvžený palec a ukazovák = spíše ano, spíše souhlasím. Zdvžený palec, ukazovák a prostředníček = nevím, nejsem si jist. Zdvžený palec, ukazovák, prostředník a prsteníček = spíše ne, spíše nesouhlasím. Všech pět nahoře = ne, nesouhlasím. Nikdo se nevyjadřuje k tomu, jak kdo „hlasuje“.

DOPLŇKOVÉ AKTIVITY

V této závěrečné části jsou uvedeny aktivity, kterými je možné veškeré činnosti v rámci celé realizace školního výletu doplnit. V některých případech se jedná i o různé techniky nebo metody, které mohou výuku zpestřit v různých jejích fázích. U některých z nich jsou rovnou uvedeny prameny, ze kterých lze čerpat další informace. Aktivity jsou řazeny abecedně.

Brainstorming

Jedná se o techniku sběru nápadů a myšlenek. Tato technika využívá toho, že se lidé vzájemně inspirují myšlenkami mezi sebou, přitom je ale nehodnotí. Má pomoci se vyjádřit i těm, kteří jindy svůj názor neradi prezentují. Je možné ji použít třeba při sběru tipů, kam se vydat na výlet, při sepisování věcí, které budeme na výletě potřebovat.

Na tomto místě je stručné shrnutí pravidel k provedení techniky:

- ✓ jedná se o sběr nápadů díky spontánnímu vyjádření bez odmítavé kritiky
- ✓ před provedením: analýza problému moderátorem, kladení otázek, ujasnění pravidel
- ✓ pravidla: každá myšlenka je vítána, jde o množství a ne o kvalitu návrhů, je přísně zakázáno kritizovat a komentovat předešlé myšlenky, na myšlenku neexistuje autorské právo a může být využita jako podnět k myšlence další, vždy má být předložena jen jedna myšlenka
- ✓ úkoly moderátora: motivovat skupinu, dávat pozor, aby se dostal každý ke slovu, určuje čas vymezený pro sběr myšlenek
- ✓ po provedení: myšlenky jsou utříděny a zaznamenány do „protokolu“ (list papíru na tabuli nebo na stěně) a podle potřeby dále použity

Zpracováno podle <http://www.zmija.de>.

Fotogalerie

Fotogalerii můžeme umístit na internetové stránky projektu. Ve výtvarné výchově kreslíme na téma „Jeden okamžik z výletu“ nebo můžeme nejdřív sepsat motivy a žáci si vylosují a poté kreslí na zadané téma. Motivů mohou být vybrány tak, aby popisovaly celý výlet a vytvořily animovaný „film“ o výletu (kresby mohou být zasazeny do filmového rámečku).

Informační nástěnka

Je vhodné mít ve třídě nebo před ní nástěnku s nejdůležitějšími informacemi pro žáky, upřednostňujeme stručnost v textu a obrázky nebo jednoduché ikony.

Kapsář vzpomínek/šňůra vzpomínek

Ve třídě nebo na chodbě s dětmi během příprav vytvoříme místo pro naše vzpomínky z výletu. Může to být jednoduchý kapsář, šňůra nebo síť, kam budeme moci třeba kolíčkem (viz uskutečnění výletu) připevnit předmět, obrázek, zkratka nějakou vzpomínku na výlet. Tento vzpomínkový koutek můžete využít v dalších vyučovacích hodinách, např. k hledání protikladů k předmětům, hledání přídatných jmen, pojmenovávání předmětů, může sloužit i jako pomůcka při vyprávění o výletu, jako hmatový kruh (viz příprava výletu), odkud věci jsou (kde jsem předmět vzal, umístění do mapy).

Komunitní kruh

Komunitní kruh je taková organizace části výuky, která napomáhá k rozvoji důvěry mezi členy skupiny a napomáhá diskuzi. Účastníci (včetně učitele) sedí v kruhu a společně diskutují na vybrané téma, reagují na vybranou otázku, vyjadřují se ke zvolenému tvrzení apod. Na začátku je na učiteli, aby formuloval téma diskuze a zahájil ji předáním předmětu (měkký míček, kamínek...) svému sousedovi, kterému tím předává slovo. Během celé diskuze platí, že mluví ten, který drží předmět v ruce. Komunitní kruh má celkem čtyři jednoduchá pravidla, se kterými je nezbytné podrobněji se seznámit – viz odkaz na článek na www níže. Tuto techniku je vhodné používat pravidelně, opakování spíše přispívá k „otevření“ diskuze.

Cílem je rozvoj vztahů, vytváření soudržnosti, pocitu sounáležitosti, vytvoření bezpečného klimatu ve třídě. Komunitní kruh má čtyři pravidla: pravidlo naslouchání, právo nemluvit, pravidlo úcty, pravidlo diskretnosti a zachování soukromí.

Zpracováno dle Jany Nováčkové, celý článek najdete na:

<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/vzdelavaniprodospela/respektovat/clanky/default.aspx>

Myšlenková mapa

Je zajímavá technika, která může ve škole sloužit třeba ke zjištění aktuálního stavu znalostí a vědomostí k dané problematice. V případě školního výletu to může být přímo místo, které jsme si za cíl výletu zvolili. Centrálním pojmem může být např. „Úslava“. Necháme žáky tvořit myšlenkovou mapu k tomuto slovu před výletem. Vytvořené mapy uschováme. Po uskutečnění výletu žáci tvoří mapy znovu. Poté je necháme porovnat, zda jsou v mapách rozdíly. Předpokládáme, že je mapa po ukončení výletu podrobnější, obsahuje více klíčových slov. Mapy mohou žáci vypracovávat samostatně nebo ve skupinkách (maximálně ve čtyřech lidech), nalezené rozdíly v mapách před a po mohou hodnotit jen pro sebe (třeba i zápisem do sešitu), nebo je mohou prezentovat ostatním. Mapy mohou po nějakou dobu viset ve třídách. Jde o techniku, která využívá vlastností obou hemisfér.

Základní pravidla: položit papír nakřivo, zvolit centrální pojem (nejlépe vyjádřený v obrázku), hledání klíčových slov ke zvolenému pojmu, vyjádření vztahů mezi zaznamenanými slovy pomocí čar grafických značek, směřování k detailu, použití barev, ponechání tvorby volnému průběhu.

Myšlenkové mapy lze využít: k osobním poznámkám, k hodnocení, k opakování ve výuce, k plánování, přípravě přednášky atp.

Zpracováno podle <http://www.zmija.de>. Několik dalších užitečných informací najdete na http://www.gewiki.cz/Myšlenková_mapa

Osobní zápisník

Pro účely uskutečnění všech aktivit během výletu připravíme účastníkům jejich osobní list, do kterého si během všech činností mohou zapisovat různé informace.

Navržený obsah: jméno, třída, cíl výletu, datum uskutečnění výletu, moje úkoly/moje role v naší pracovní skupině

U prvňáků mohou pomoci s vyplněním starší děti, případně si prvňáci jen dokreslují nebo zaškrťávají obrázky apod.

Zed' s nápisy

Na začátku hodiny požádáme žáky, aby si samostatně napsali na kousek papíru jednu až tři věty, začínající „Výlet je...“ nebo „Příroda je...“, „Moje obec ...“ apod.. Každá věta má obsahovat jinou myšlenku. Úvahy můžeme na začátku podpořit brainstormingem. Poté žáci pracují ve svých pracovních skupinách. Postupně čtou své výroky a vyřazují (nebo spojují) výroky, které se objevují vícekrát. Výroky, které vyjadřují příbuzné myšlenky, třídí do větších skupin. Ve skupinách žáci sepíší utříděné výroky a zveřejní je na tzv. zdi nápisů (kus balicího papíru na stěně nebo na nástěnce, kde je volně přístupný). Vytvořili jsme tím prostor, kam mohou žáci po zbytek projektu přidávat další věty, které souvisí s výletem, popřípadě jiným pojmem, který jsme zvolili na začátku. Můžeme vynechat práci ve skupinách a nechat žáky, ať na zdi nápisů zveřejní své názory individuálně.

DOPORUČENÁ LITERATURA

Budínská, H.: **Hry pro šest smyslů**. Praha: IPOS-ARTAMA 2002.

Činčera, J.: **Práce s hrou**. Pro profesionály. Praha: Grada 2007.

Činčera, J., Caha, M.: **Výchova a budoucnost: Hry a techniky o životním prostředí a společnosti**. Brno: Paido 2007.

Činčera, J., Klápště, P., Maier, K.: **Hry a výchova k občanské společnosti**. Praha: BEZK 2005.

Hermochová, S.: **Hry pro život 1 a 2**. Praha: Portál 1994.

Hrkal J., Hanuš R.: **Zlatý fond her II**. Praha: Portál 1998.

Hry do kapsy I-X.

Kašová, J., Tomková A., Dvořáková, M.: **Učíme v projektech**. Praha: Portál 2009.

Kasíková, H.: **Kooperativní učení, kooperativní škola**. Praha: Portál 2010.

Sdružení TEREZA: **Ekohry do kapsy**.

Zapletal, M. a kol.: **Zlatý fond her**. Praha: Mladá fronta, 1990.

V rámci projektu „Škola – srdce regionu“ vydalo Centrum pro komunitní práci západní Čechy ve spolupráci s Občanským sdružením Ametyst a MAS Aktivios. Partnerem projektu je Volkshochschule im Landkreis Cham e.V.

CpKP západní Čechy
<http://www.cpkp.cz>

Občanské sdružení Ametyst
<http://www.ametyst21.cz>

MAS Aktivios
<http://www.mas-aktivios.cz>

EVROPSKÁ UNIE
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
INVESTICE DO VAŠÍ BUDOUCNOSTI

Projekt je financován z prostředků Evropské unie, z programu Cíl 3 – přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou a Svobodným státem Bavorsko 2007–2013.

Všechny obsažené materiály jsou volně přístupné a jejich využití se řídí českou verzí licence BY-NC-SA. Uveďte autora – neuzívejte komerčně – zachovejte licenci. Více informací na <http://www.creativecommons.cz>.